

*Милован Радаковић**

Институт за међународну политику и привреду, Београд

СРПСКА ДИЈАСПОРА У РЕГИОНУ
- ПОРЕКЛО, ИНСТИТУЦИЈЕ И ПРОБЛЕМИ НА ОЧУВАЊУ
НАЦИОНАЛНОГ И КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА -

Сажетак

Србија у новим условима, који подразумевају модернизацију државе, а која се не односи само на економију, већ и на међудруштвене односе, као један од својих приоритета поставиће и питање осавремењивања односа матице и дијаспоре. Тај нови однос државе према својој дијаспори, брига и заштита, представљаће уједно и мерило снаге Србије у међународној заједници, и после нестанка Југославије, њено потврђивање сопственог идентитета. У литератури је релеативно мало текстова и радова посвећено дијаспори у суседним земљама као и земљама које су некада биле повезане југословенском заједницом. У неким од њих, као што је Република Хрватска, српски народ је био у правно-институционалном смислу, конститутивни чинилац те Републике. Нови историјски услови, учинили су да институције српског народа у овој Републици, данас представљају институције у дијаспори. Аутор у раду, на примерима српске дијаспоре у Мађарској, Румунији, Хрватској, Словенији и Грчкој, даје основе настанка и мрежу удружења српске дијаспоре у овим земљама.

Кључне речи: Срби, дијаспора, настанак, институције, идентитет.

Реч дијаспора (Διασπορά), у слободном преводу “расуто семе», грчког је порекла и означава припаднике једног народа који

* Научни сарадник

живе одвојено од матице. Првобитно се везивало за Грке који су оснивали колоније широм Средоземља, али од краја првог века наше ере ова реч посебно бива везивана за Јевреје.¹⁾

Питања везана за дијаспору, поред осталог, увек су и питања везана за идентитет, како лични тако и колективни. Једно од тих питања је и у којој мери групе (породице) из једног културног круга, када се дуже време налазе у другом, у заједничким међусобним контактима појединачно, или организовани у националним центрима различитог типа, могу сачувати идентитет сопствене културе, односно културе земље из које су дошли. Свакако да нова средина, и дуг живот проведен ван сопственог националног круга, значајно утиче на постојаност властитог и колективног (националног) идентитета, а најчешће у сукобу тих феномена долази до конструкције ткз. двојног идентитета. Као пример оваквог конструкта можемо навести специфичан “културолошки сукоб” који се готово сваке године у летњим месецима догађа на плажама држава Блиског Истока. Наиме, у земљама Блиског Истока, посебно у приморским градовима, долазе годинама грађани из унутрашњости ових земаља као помоћна радна снага. Такође у ова места долазе на годишњи одмор њихови земљаци, који раде у земљама ЕЗ и другим срединама. Они се по понашању, облачењу и другим карактеристикама битно разликују од својих суграђана. Дакле, на једној страни су грађани, чија је одећа понашање и комуникација одсликавала традицију дотичне земље, а на другој њихови земљаци истог језика и вере, који су, међутим, у урбаним срединама посебно у летњим месецима, не само били знатно оскудније одевени, већ су се разликовали и по персоналној мимици и комуникацији. Обе ове скупине, иако им је етнички корен био исти, као и језик и друге карактеристике националног идентитета, биле су ипак различите, јер је једна од тих група присвојила и културне елементе земаља ван Блиског Истока, у којима је радила.²⁾

Када је реч о српској дијаспори, њу можемо поделити у неколико група: 1) На групу која припада Средњовековним сеобама и исељавањима у источну и западну Европу; 2) Старо исељеништво, коју представљају потомци исељеника који су отишли из земље пре Другог светског рата; 3) Послератна политичка емиграција, тј.

1) Јевреји су после неуспелог устанка против Римљана, били прогањани, па је десетине хиљада њих кренуло у изгнанство широм тада познатог света.

2) Др Милован Радаковић, *Компоненте националног и европског идентитета*, ИМПП, Београд, 2012, стр. 87.

Срби и њихови потомци који су били принуђени на одлазак из земље услед последица Другог светског рата 1941-1945; 4) Економска емиграција: радници различитих занимања и стручњаци који су отишли у западноевропске и прекоморске земље 1961-1991, у потрази за професионалним и материјалним успехом; 5) Избеглице од рата и последице рата у бившој Југославији од 1991. па до данас.

У Српској дијаспори излази више листова. Међу њима најстарији је *Амерички србобран* и *Слобода*. Дијаспора настала после распада СФРЈ, покренула је више листова и часописа. То су на пример, *Дијаспора* (Стокхолм), *Кишобран* (Ванкувер), *Огледало* и *Новине* (Торонто) итд.

Овде ћемо посебну пажњу посветити српској дијаспори у Мађарској, Румунији, Хрватској,³⁾ Словенији и Грчкој.

СРПСКА ДИЈАСПОРА У МАЂАРСКОЈ

Пре првог светског рата, Српска насеља у Мађарској била су бројна. После првог и другог светског рата, број Срба у Мађарској опада. Данас их има у околини Будимпеште, Сегедина и у Поморишју. Већина их живи у сеоским срединама. Духовно средиште Срба у Мађарској је Сентандреја у којој је и православна Бискупија.⁴⁾

Промене у Мађарској, које су започете 1989. године, у сфери културе донеле су новине. Уместо званичног државног културног монизма, званична Будимпешта почиње да промовише културни плурализам и афирмацију културних разлика.⁵⁾

Српска заједница у Мађарској, једна је од тринаест званично признатих националних мањина. Данас је малобројна али прилично динамична група.⁶⁾ Према мишљењима неких аутора савреме-

3) Када је реч о Хрватској, овде не можемо говорити о класичном типу дијаспоре, али смо Хрватску због регионалног приступа овој теми ипак уврстили у земље српске дијаспоре.

4) Погледати и видети детаљније, др Ђуро Шарошац, „Српски живаљ у Мађарској“, у *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта, 2003, стр. 77.

5) Младена Прелић, *(Н)и овде, (Н)и тамо – етнички идентитет Срба у Мађарској на крају XX века*, Етнографски институт, Београд, 2008.

6) Младена Прелић, „Неки аспекти етничког идентитета Срба у Мађарској“, у *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта, 2003, стр. 81.

ни Срби у Мађарској себе сматрају биолошким, духовним и политичким наследницима Срба који су дошли са Чарнојевићевом сеобом.⁷⁾

Као обриси чувања идентитета Срба у Мађарској, истичу се одржавање и празновање верских обичаја, употреба матичног језика, употребу и давање личних имена која су везана за национални идентитет, односно претке, празновање српских празника и српских фолклорних обичаја.⁸⁾ Интересантно је напоменути да српска заједница у Мађарској у највећој мери не признаје институт двојног идентитета.

Мађарска држава је од 1993. године, законом омогућила стварање мреже мањинских самоуправа, локалних и једне која би била централна. Те институције имају одређену аутономију и имају могућност заштите интереса одређених националних мањина, односно одређене националне мањине.⁹⁾ Новији период (мисли се на период од 1990. године) карактерише оснивање Самосталног српског демократског савеза. Циљеви Српског демократског савеза су:

- Представљање и заштита индивидуалних и колективних друштвених, политичких, културних, економских и других права и интереса Срба у Мађарској;
- Очување и развијање националне свести, културних, историјских, језичких и других традиција Срба у Мађарској;
- Развијање политичке културе и демократизације код Срба у Мађарској.¹⁰⁾

Најзначајније установе и удружења Срба у Мађарској¹¹⁾ су:

- Српско омладинско културно удружење (основано 1991);
- Фолклорни ансамбл *Табан*, (настао раздвајањем јужно-словенских институција у Мађарској);
- Српско позориште Јоаким Вујић из Помаза, (основано 1995);

7) Исто, стр. 82.

8) Исто, стр. 82.

9) Погледати у Младена Прелић, „Неки аспекти етничког идентитета Срба у Мађарској“, у *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта, 2003, стр. 84.

10) Погледати у Младена Прелић, „Неки аспекти етничког идентитета Срба у Мађарској“, у *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта, 2003.

11) Детаљније погледати у Младена Прелић, *(Н)и тамо (Н)и овде – етнички идентитет Срба у Мађарској на крају XX века*, Етнографски институт, Београд, 2008, стр. 152-183.

- Издавачка радионица *Издан* Српског демократског савеза, (основана 1992);
- Српски клуб у Помазу, (основан 1968);
- Српско културно удружење у Сентандреји (основано 1986);
- Српски клуб у Будимпешти, (основан 1972);
- Мешовити црквени хор из Помаза, (основан 1903);
- Хор *Јавор* из Сентандреје, (основан 1902);
- Црквено-уметничка и научна збирка Српске православне цркве Будимске епархије у Сентандреји, (1964);
- Задужбина Јаков Игњатовић (2002);
- Задужбина Урошевић из Будимпеште, (основана 1994);
- Ансамбл Вујичић, (основан 1974);
- Фолклорна група *Опанке* из Помаза (основана 1974);
- Локална етнографско-историјска збирка из Помаза (основана 1947);
- Српска редакција Радио-Печуља, (основана 1993);
- Српске народне новине, лист настао распадом јужнословенске заједнице у Мађарској.

Активна су фолклорна друштва у Батањи, Десци, Сантову, Помазу, Ловри и у Пешти. Потребна је шира акција како би ова друштва била активнија и наступала не само у Мађарској и у иностранству, већ и у Србији.¹²⁾

Проблеми у очувању националног идентитета у Мађарској, исти је код Срба као и код свих других мањинских група осим можда код Рома, чији је случај специфичан. Разлози растакања српског националног идентитета у Мађарској везан је првенствено за проблем самог броја припадника српске мањине који се процењује на неколико хиљада, затим за мешовите бракове у којима деца и ако прихвате један од идентитета својих родитеља, увек имају специфичан осећај кривице да недовољно заступају и национални идентитет другог родитеља, затим урбанизација мађарских села у којима је чување националног идентитета, који није мађарски, врло отежан. И коначно, један врло озбиљан проблем а то је употреба мађарског језика унутар српских породица.

12) Боривоје Рус, „Културни живот Срба у Мађарској“, у *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта, 2003, стр. 133.

СРПСКА ДИЈАСПОРА У РУМУНИЈИ

У Румунији највећа концентрација српског становништва налази се у пограничним деловима Баната и у граду Темишвару. Етничка заједница Срба у Темишвару забележена је још у предтурско време. Године 2002, у граду је живело 6.271. особа српске националности, или 2,318%, од укупног становништва града (270.487).¹³⁾ Број Срба у граду расте, што је последица миграција из села у град, а парадоксално у граду који бележи пораст грађана српске националности долази до гашења неких српских организација и смањивања друштвеног живота између грађана српске националности.¹⁴⁾

Током историјских размеђа Српска заједница у Румунији имала је низ искушења. Само после другог светског рата а као последица Резолуције Информбироа, страдао је велики број српских институција и био прогањан добар део грађана српске националности. Као последица ових размимоилажења велики број Срба је емигрирао из Румуније.

Када је реч о друштвеним организацијама Срба у Румунији навешћемо само оне најзначајније које су сконцентрисане у граду Темишвару који је највећи центар српске дијаспоре у Румунији. То су:

- Књижевни часопис *Књижевни живот* (почео да излази 1968. године)
- Академско културно-уметничко друштво *Младост* (1989)
- Српски аматерски ансамбл *Зора* (1970)
- Емисија на српском језику на Радио Темишвару (1956)
- Савез Срба у Румунији (1989)

Према неким ауторима структура српских организација различитог типа, омогућавала је да се у појединим периодима, готово целокупан друштвени живот Срба у Темишвару, одвија на бази националне и друштвене сатисфакције која им је неретко онемогућавана у ширем друштву.¹⁵⁾

13) Мирјана Павловић, *Срби у Темишвару*, Етнографски институт САНУ, Београд, 2012, стр. 102.

14) Исто, стр. 114.

15) Исто, стр. 134.

СРПСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА У ХРВАТСКОЈ

Према изворима Уреда за националне мањине, припадници националних мањина остварују већину етничких права путем редовних институција Републике Хрватске као и већински хрватски народ чиме се осигурава заштита од асимилације и геотеизација и омогућава развој културног и етничког идентитета у циљу интеграције у хрватско друштво.¹⁶⁾

У 2001. години у Републици Хрватској пописано је 201.663 припадника српске националне мањине. Највише Срба живи на подручју Вуковарско-сремске (31.644), Осјечко-барањске (28.866), Сисачко-мославичке (21.617), и Карловачке жупаније (15.651).

Према Закону о удружењима (Народне новине, бр, 70/97 и 106/97) регистрована су следећа невладина удружења српске националне мањине које се финансирају из средстава државног буџета Републике Хрватске:

- Српско културно друштво „Просвјета”, Загреб
- Српско народно вијеће, Загреб
- Заједница Срба у Републици Хрватској, Загреб
- Српски демократски форум, Загреб
- Народно вијеће Срба, Загреб
- Заједничко Вијеће опћина, Вуковар

Из Државног буџета Републике Хрватске, преко Савета за националне мањине финансијски се помажу различити програми шест невладиних удружења српске националне мањине. То су СКД „Просвјета”, Загреб, која остварује програм информисања и издаваштва, културног аматеризма и културних манифестација. Програм информисања остварује штампањем двомесечника „Просвјета” и децјег месечног листа „Бијела пчела”, три годишњака „Летопис СКД Просвјета”, „Календар СДК Просвета” и „Артефакти”. У издавачком делу се у просеку годишње издаје десет књига српских аутора о поезији, књижевности и историји Срба у Републици Хрватској. Српски демократски форум, Загреб делује од 1994. и

16) У Републици Хрватској признате су 22 националне мањине и то: Албанци, Аустријанци, Бошњаци, Бугари, Црногорци, Чеси, Мађари, Македонци, Немци, Пољаци, Роми, Румуни, Руси, Русини, Словаци, Срби, Италијани, Турци, Украјинци, Власи и Јевреји. Попис становништва из 2001. године у Републици Хрватској је пописао 331.383 припадника националних мањина што је 7,47% у односу на укупан број становништва од 4.437.460 и то: Албанаца 15.082 (0,34%), Аустријанаца 247 (0,01%), Бошњака 20.755 (0,47%), Бугара 331.

остварује програм информисања штампањем месечника „Идентитет“, Српско народно вијеће, Загреб издаје недељник „Новости“, Заједничко веће општина, Вуковар усклађује интересе српске националне мањине на подручју Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније и остварује програм изградње грађанског поверења и на крају Народно вијеће Срба, Загреб које штампа месечник „Наша стварност“.

Средишње и најстарије удружење припадника српске националне мањине је Српско културно друштво “Просвјета” Загреб, које је утемељено 1944. године. Делатност му је забрањена 1971. године, као и Матици Хрватској, а обновило је рад 1990. године. Друштво подстиче и негује културни идентитет Срба остваривањем програма културног аматеризма и културних манифестација у 52 пододбора.

Изменама Устава Републике Хрватске 2010. године у преамбули су наведене националне мањине међу којима и Срби. Такође, наведеним Изменама и допунама Уставног закона правну особеност имају и координације већа националних мањина.

СРПСКА ДИЈАСПОРА У СЛОВЕНИЈИ

Срби у Словенији према попису из 2002. године, представљају изразито урбану популацију. Највише их живи у општини Љубљана – 13.101. особа, што представља трећину укупног броја Срба у Словенији. Поред Љубљане, релативно висок проценат српског становништва налази се у Крању, Марибору, Цељу, Копру, Велењу и Јасеницама.¹⁷⁾ Међу припадницима српске популације највише је лица са средњом школом (51,5%), а са високом (4,8%).¹⁸⁾

Најмасовније насељавање Срба у Словенији, десило се 70-тих и 80-тих година двадесетог века. Од 1948. до 1991. у Словенију се доселило 111.905 становника, од којих је 22% из Србије док су остали дошли са простора Црне Горе и БиХ. У Словенији живи око 100.000. лица православне вероисповести.¹⁹⁾ Међутим из ове Републике било је и исељавања српског становништва. Реч је пре

17) Милан Комац, „Положај Срба у Словенији“, у: Зборник, *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*, САНУ, Београд, 2005, стр. 272.

18) Ingrid Slavec Gradišnik, Dragana Radojčić, *Srbi v Sloveniji, Slovenci u Srbiji*, ZRC SAZU, Institut za slovensko narodopisje, Ljubljana, 2010. str. 73.

19) <http://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0>

свега о лицима која нису могла да добију држављанство, или су из економских разлога дужи или краћи временски период боравили у Словенији, а затим ишли даље у Аустрију, Немачку, Италију или пак у неку другу државу ЕУ. Из Словеније су, такође, отишли и многи припадници некадашње ЈНА и чланови њихових породица.²⁰⁾

У Словенији, Срби немају статус мањинске заједнице, иако на просторима данашње Словеније живе вековима, па их неки словеначки историчари сматрају аутохтоном мањином.²¹⁾ Срби немају школу за учење матерњег језика, иако за њом постоји велика потреба.

Најзначајније српске организације у Словенији су:

- Културно друштво *Сава* (1989)
- Фондација *Пупин* (1992)
- Завичајно удружење *Мир* (1993)
- Савез српских друштава Словеније (2004)
- Удружење српских књижевника Словеније (2006)
- Српска црква у Љубљани (2005)

Морамо напоменути да је постојање српске дијаспоре у Словенији специфично у односу на друге српске дијаспоре. Пре свега реч је о некадашњој Републици некада заједничке државе Југославије, па се одлазак у Словенију фактички није третирао као одлазак у иностранство. Парадоксално, на формирање већих група Срба у Словенији, утицали су пре свега официри ЈНА српског порекла, који су у већој или мањој мери, са својим породицама дуже или краће време боравили у Словенији. Тек онда долазе економски емигранти, који су у Словенију дошли из економско-социјалних разлога, а они су углавном били из Босне и Херцеговине. Када се некадашња Југославија распала, многи официри ЈНА који су се “одомаћили” у Словенији а многи од њих и формирали мешовите бракове, напустили су Словенију.

20) Детаљније, Милан Комац, „Положај Срба у Словенији“, у: Зборник, *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*, САНУ, Београд, 2005.

21) Ingrid Slavec Gradišnik, Dragana Radojčić, *Srbi v Sloveniji, Slovenci u Srbiji*, ZRC SAZU, Institut za slovensko narodopisje, Ljubljana, 2010. str. 77.

СРПСКА ДИЈАСПОРА У ГРЧКОЈ

Појава српске дијаспоре у Грчкој новијег је датума. Њено настојање везује се углавном за деведесете године XX века, када су веће групе српских иселеника дошле у Грчку. Пре овог периода, српску дијаспору у овој земљи, сачињавала је углавном “спортска колонија” тј. тренери и спортисти из Србије, који су овде тренирали и играли за богате грчке клубове.

Крајем деведесетих, у Грчкој се појачава и присуство пословних људи из Србије, који овде купују некретнине и пријављују своје фирме и стално место боравка. Упоредо са њима, током летњих месеци, у мањим или већим групама долазе и сезонски радници из Србије. Неки од њих остају трајно у Грчкој. Поред тога, са грчким студентима коју су окончали студије у Србији, долази и један број девојака из Србије као њихове супруге или девојке, од којих већина остаје да трајно живи у Грчкој.²²⁾ Поједини аутори сматрају да су, поред осталог, на долазак српских емиграната у Грчку, утицали и међусобна благодина и солидарност, иста вера и простор, као и близина матичне државе.²³⁾

Српска дијаспора у Грчкој је малобројна. Међусобна организованост је слаба. Према изворима, у Солуну постоји само један национални српски ресторан, док друга класична места окупљања емиграната, као што су национална удружења, клубови и ресторани у случају српске дијаспоре у Грчкој не постоје.²⁴⁾

Када је реч о Србима у Грчкој, за њих је важно идентификовање и промоција сопственог националног идентитета али у посебној форми. Пре свега они живе у самом средишту моћне хеленске културе, која може у одређеном временском периоду постати доминантна, посебно у мешовитим браковима. Треба напоменути да се талас емиграната који је дошао у Грчку током деведесетих година XX века, налази у посебно деликатној ситуацији. Наиме, у

22) Дакле, реч о женској популацији. Број Срба који се оженио са Гркињама и с њима остао у Грчкој је незнатан.

23) Александра Павићевић, „Два примера српске емиграције, Словенија и Грчка“, у: Зборник, *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*, САНУ, Београд, 2005, стр. 425.

24) Александра Павићевић, „Два примера српске емиграције, Словенија и Грчка“, у: Зборник, *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*, САНУ, Београд, 2005, стр. 432.

својој националној средини, они су се развијали у духу југословенства, као посебној врсти наднационалног идентитета, у којем није било пуно места за цркву и њен верски идентитет. Са друге стране, нове технологије и развој механизма Европске уније, начиниле су многе од њих, још док су били у сопственој држави, космополитима. Настањивањем у Грчкој, многи од њих су схватили, да су заправо у самој својој основи национално само Срби, а врло брзо посматрајући грчке домаћине, и са значајем сопственог религијског идентитета, који не представља само “окренутост богу”, већ и карактеристику сопственог културолошког круга. Када већ говоримо о религијском идентитету, он је значајан у свим срединама у дијаспори, и врло брзо добија на значају чак и код оних појединаца који су у својој националној средини били атеисти. За Србе у Грчкој спознавање значаја властитог религијског идентитета јесте и у чињеницу да он прави разлику у односу на блиску грчку цркву, управо због живота у средини која је пријатељска према Србима.

* * *

Ни једна дијаспора не личи једна на другу. Јеврејска дијаспора разликује се од кинеске а ова опет од мексичке или српске. Државе на разне начине воде рачуна о својој дијаспори. Ако је нека од тих држава у одређеној економској реструктуризацији, онда је и брига за дијаспору мања од оне која се очекује. Однос матичне државе и њене дијаспоре, требало би да буде узајамни процес. У том смислу логична је потреба матичне државе да богати појединци из дијаспоре улазу у њену привреду, али са друге стране потпуно је јасно да и држава мора водити рачуна о својим грађанима ван земље, који су се у инострану земљу трајно настанили. Дакле питање колико дијаспора може учинити за своју земљу, у једнаком односу поставља и питање колико матична држава може учинити за своју дијаспору.

Питање идентитета у разматрању проблема везаних за дијаспору врло је важно. Оно се може посматрати у три нивоа, као потпуни губитак идентитета, као делимични губитак идентитета и као идентитет који је остао врло јак. Међутим све ове три категорије односа према националном идентитету, зависе пре свега од утицаја друге средине на лични идентитет. Промена средине, а посебно ако та промена траје дуже, утиче пре свега на лични идентитет. Из те промене личног идентитета, зависи и однос према колективном

идентитету, а он опет иде у два правца. Први је однос према новој средини и односа ја-они, а други однос према сопственој националној средини у односу ја-моји.

Лични идентитет је у блиском односу и са групном припадношћу. Односно, лични идентитет често је у врло блиској вези са друштвеном групом којој појединац припада, а у њој један од одлучујућих чинилаца представља социјални статус. У том смислу, можемо констатовати да социјални статус групе врши утицај на сваког појединца у њој, стварајући на тај начин везу између личног и колективног идентитета.²⁵⁾ У том смислу “међупростор” између личног и колективног идентитета заузима “социјални” идентитет. Његов “микрокосмос” представља стварање међусобних правила, погледа дате групе на друге друштвене групе, као и на међусобно прожимање дате друштвене групе са другим друштвеним групама.²⁶⁾

25) У вези са овим, навешћемо пример који је везан за спорт. Када наступају у колективним спортовима, Холанђани (на пример), уочавају се из најмање два разлога. Њихови дресови су наранџасти, а између имена и презимена стоји средњи префикс “*ван де*”. Боје њихових дресова и заједнички префикс између имена и презимена који се налази код већине Холанђана јача њихов колективни идентитет, који даље јача (ако је о спорту реч) њихов спортски дух и снагу, јер су они препознатљиви за све Холанђане, али и за друге репрезентације. Међутим, сваки од њих има и свој лични идентитет. Није исто ако се зовете, на пример, “Роберт *ван де Хејд*”, или “Емануел *ван де Вир*”, односно “Михаел *ван де Смит*”. Сви они су различити као индивидуе и као спортисти. Сваки од њих има свој специфичан карактер, место у тиму и задатак. Дакле, сви они имају и снажан лични идентитет. Спона колективног и личног доводи до тога да њихова појава изазива недвосмислени закључак: они су Холанђани. Али шта ако се код појединца који тражи бољу плату и место у тиму временом појаве и оваква размислања: “У односу на своје име и место где сам се родио, ја бих требало да носим наранџасти дрес, али у белом ћу бити боље плаћен.” То даље може имати следећу последицу: “Зар је важно који дрес носим, ако од новца живим?” Наравно, може се ићи и даље. Уколико је нова средина појединцу донела изванредан напредак, појединац може донети следећи закључак “Ја носим важан број на белом дресу, то је (на пример) број девет. Није битно одакле сам дошао, ја сам сада деветка, ја сам број девет у белом тиму.” Да ли смомо да закључимо да ће можда развој глобалних процеса (можда, што нам данас свакако изгледа далеко и помало застрашујуће), довести до губитка колективног и личног идентитета, у коме ће се појавити сукоб идентитет–новац, и у коме ће вероватно победити овај други.

26) Треба напоменути да је свака група, поштујући своја правила, склона у начелу поједностављењу *светских спознаја*. То пре свега зато што на тај начин дата група свет прилагођава својим погледима, а са друге стране, зато што се он на тај начин лакше спознаје и тумачи. У таквим процесима важну улогу имају и друштвене категорије које означавамо као стереотипе. Ако је реч о општердруштвеном идентитету, њега можемо третирати као скуп више друштвених група састављених од појединаца, који поштују заједничка правила и норме понашања, а збир тих норми регулише колективне пројекције, задатке и циљеве. Током времена, одређене норме могу се променити или нестати, а могу се појавити и нове. Дакле, реч је о категорији која кроз историју може бити променљива. Детаљније погледати, др Милован Радаковић, *Компоненте националног и европског идентитета*, ИМПП, Београд, 2012.

Српска дијаспора као и све дијаспоре има своје специфичности, а од краја деведесетих година двадесетог века она је постала и друштвено врло врло сложена. Изузимајући политичку емиграцију која је дошла после Другог светског рата, која је себе третирала искључиво као српску, други неидеолошки делови српске дијаспоре, углавном су били концентрисани и усмеравањани према југословенским клубовима. После распада СФР Југославије, формирају се у већој мери српски клубови, који се опет у мањој или већој мери разликују од оних српских клубова формираних после Другог светског рата.

Долази и до промене класичних погледа на дијаспору, као и њихових највећих центара. Раније државе српске дијаспоре углавном су биле Аустрија, Немачка, Канада, Аустралија и САД. У новије време формира се ткз. регионална дијаспора. Реч је о бившим југословенским републикама, у којима су Срби до деведесетих година XX века били конститутивни народ, а сада су углавном део националних мањина и представљају српску дијаспору у региону.

ЛИТЕРАТУРА

- Бањац Живко, „Срби у Словенији, прошлост и садашњост“, у: *Зборник радова са конференције Срби у Словенији*, Институт српског народа светске српске заједнице, Београд, 1997.
- Baš Angelos i uređivački odbor, *Slovenski etnološki leksikon*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2004.
- Башић Горан, „Политичко-правни положај српске националне мањине у савременој и централној Европи“, *Теме*, год. 28, бр. 2/2004, Ниш.
- Gradišnik Ingrid Slavec, Dragana Radojičić, *Srbi v Sloveniji, Slovenci v Srbiji*,
- SAZU, Ljubljana, 2010.
- Гречић Владимир, *Српска научна дијаспора*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2010.
- *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта 2003.
- Комац Милан, „Положај Срба у Словенији“, у: *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*, САНУ, Београд, 2005.
- Милин Миодраг, *Срби из Румуније и румунско-југословенски односи*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2004.

- Павићевић Александра, „Два примера српске емиграције, Словенија и Грчка“, у: *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*, САНУ, Београд, 2005.
- Павловић Мирјана, *Срби у Темишвару*, САНУ, Београд, 2012.
- Прелић Младена, *(Н)и овде, (Н)и тамо – етнички идентитет Срба у Мађарској на крају XX века*, САНУ, Београд, 2008.
- Прелић Младена, *Срби у селу Ловри у Мађарској током XX века*, Српски демократски савез, Будимпешта 1995.
- Прелић Младена, „Неки аспекти етничког идентитета Срба у Мађарској“, у: *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта, 2003.
- *Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи*, САНУ, Београд, 2005.
- Радаковић Милован, *Компоненте националног и европског идентитета*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2012.
- Рус Боривоје, „Културни живот Срба у Мађарској“, у: *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта, 2003.
- *Српска национална мањина у Румунији*, (Зборник), уредник, Владимир Петровић,
- Светска српска заједница, Београд, 1996.
- Шарошац Ђуро, „Српски живаљ у Мађарској“, у: *Друштвене науке о Србима у Мађарској*, Самоуправа Срба у Мађарској, Будимпешта 2003.
- Вујичић Стојан, *Срби у Будиму и Пешти*, Будимпешта, 1997.

Milovan Radakovic

SERBIAN DIASPORA IN THE REGION

– ORIGIN, INSTITUTIONS, AND PROBLEMS IN PRESERVING THEIR NATIONAL AND CULTURAL IDENTITY

Resume

Issues related to the diaspora, among others, are always issues related to identity, both personal and collective. One of these questions is to what extent groups (families) of any cultural group, when more time there in the second, the joint mutual contacts individually or organized in the national centers of different types, can preserve their own cultural identity, and culture of the country from which they came. Certainly the new environment, and a long life spent outside their own national circuit, significantly affect the stability of their own and collective (national) identity, and

often in conflict these phenomena comes to the construction of the so-called. dual identity.

As for the Serbian Diaspora, it can be divided into several groups: 1) group belonging to medieval migrations and evictions in East and West Europe, 2) Old Diaspora, which are descendants of emigrants who left the country before the Second World War, 3) Post-war political emigration, ie. Serbs and their descendants who were forced to leave the country due to the consequences of the Second World War; 1941-1945, 4) economic migration: workers of different professions and experts who went to Western Europe and overseas from 1961 to 1991, looking for a professional and tangible success 5) The refugees of war and the consequences of the war in the former Yugoslavia since 1991. until today.

The Serbian diaspora out more leaves. Among the oldest American srbobran and Freedom. Diaspora that followed the breakup of Yugoslavia, launched several newspapers and magazines. These are, for example, Diaspora (Stockholm), Kišobran (Vancouver), Ogledalo and Novine (Toronto) and so on.

The author of this paper special attention to the Serbian Diaspora in Hungary, Romania, Croatia, Slovenia and Greece.

When it comes to Hungary before World War I, Serbian settlements in the country were numerous. After the first and second world war, the number of Serbs in Hungary decreases. Today there are around Budapest, Szeged and Pomorisi. Most of them live in rural areas. The spiritual center of the Serbs in Hungary Szentendre where the Orthodox diocese. Changes in Hungary, which started in 1989. , in the sphere of culture brought a newspaper. Instead of the official state cultural monism, the official Budapest began to promote cultural pluralism and the promotion of cultural diversity.

In Romania, the largest concentration of Serbian population is located in the border regions of Banat in the city of Timisoara. Ethnic Serb community in Timisoara was observed even in the pre-Turkish times. In 2002, the city had a population of 6,271. persons of Serbian nationality, or 2, 318% of the total population of the city (270 487). The number of Serbs in the city is growing as a result of migration from village to city, a paradox in which registered growth of Serbian nationality leads to extinction of some Serbian organization and reduction of social life among the citizens of Serbian nationality.

In 2001. in the Republic of Croatia listed the 201 663 members of the Serbian minority. Most Serbs live in the Vukovar-Srem (31,644), Osijek-Baranja (28,866), Sisak-moslavičke (21,617), and Karlovac County (15,651). According to sources, the Office for National Minorities, persons belonging to national minorities form the majority ethnic rights through regular institutions of the Republic of Croatia and the Croat majority nation ensuring the protection of assimilation and geoteizacija and enables the development of cultural and ethnic identity in order to integrate into Croatian society.

Serbs in Slovenia according to 2002 Census. , are a very urban population. Most of them live in the municipality of Ljubljana - 13,101.people, representing one-third of the total number of Serbs in Slovenia. Apart from Ljubljana, a relatively high percentage of Serbian population is located in Kranj, Maribor, Celje, Koper, Velenje and Jase-nicama. Among the members of the Serbian population most people with secondary education (51.5%), and high (4.8%). The most massive resettlement of Serbs in Slovenia, took the 70's and 80's of the twentieth century. Than in 1948. so in 1991. Slovenia have moved 111,905 inhabitants, of which 22% of Serbia and the rest came from Montenegro and Bosnia and Herzegovina. In Slovenia has a population of 100,000. people are Orthodox. But in this Republic was the emigration of the Serbian population. It is primarily about people who are not able to obtain citizenship, or for economic reasons, a longer or shorter period of time spent in Slovenia, and then went away to Austria, Germany, Italy or in another EU country. From Slovenia have also left many members of the former JNA and members of their families.

The emergence of Serbian diaspora in Greece is of recent date. Her effort is linked mainly to the nineties of the twentieth century, when a large group of Serbian emigrants came to Greece. Before this perijoda, Serbian diaspora in this country, consisted mainly "sports Colony" ie. Coaches and athletes from Serbia, who were here coached and played for the wealthy Greek team.

At the end of the nineties, in Greece increases the presence of businessmen from Serbia, who buy property here and register their company and permanent residence. Along with them, during the summer months, in small or large groups come and seasonal workers from Serbia. Some of them remain permanently in Greece. In addition, the Greek students that have completed studies in Serbia, there is a number of girls from Serbia as their wives or girlfriends,

most of whom remain permanently in Greece. Some authors believe that, among other things, the arrival of Serbian immigrants in Greece influenced and mutual sympathy and solidarity, the same faith and space, and proximity to the home country.

None of the diaspora do not like each other. The Jewish diaspora is different from the Chinese and the back of a Mexican or Serbian. States in many ways take care of their diaspora. If any of these countries in particular economic and restructured, it is also a concern for the Diaspora is less than that expected. The ratio of the homeland and its diaspora, should be a mutual process. In this sense, the logical necessity the mother country to wealthy individuals from abroad entrance to its economy, but on the other hand it is quite clear that the state must take care of its citizens out of the country, who are in a foreign country permanently settled. So the question of how the diaspora can do for your country, in the same relation to the question of how a parent state can make its Diaspora.

Keywords: Serbs, diaspora, foundation, institution, identity.